

HANNA STRAUS

Kolekcja rodzaju *Rhododendron* L. w Ogrodzie Botanicznym w Göteborgu

W roku 1959 odbywałam praktykę w Ogrodzie Botanicznym w Göteborgu, gdzie miałam możliwość zapoznania się z nadzwyczaj bogatą kolekcją rodzaju *Rhododendron*. Ze względu na zainteresowanie w Polsce uprawą tych niezwykle dekoracyjnych krzewów, chcę się podzielić swymi obserwacjami nad tym rodzajem.

Pobyt mój w Ogrodzie Botanicznym w Göteborgu przypadł na okres kwitnienia różaneczników, mogłam więc poznać ich wielkie wartości ozdobne.

Poniżej postaram się opisać kolekcję rodzaju *Rhododendron* w Ogrodzie Botanicznym w Göteborgu oraz przedstawić swe obserwacje fenologiczne okresu kwitnienia tych krzewów.

Göteborg leży w tej części Półwyspu Skandynawskiego, gdzie zaznacza się wpływ prądu zatokowego. Dzięki niemu temperatury w tym mieście są wyższe niż w innych miejscowościach leżących na tej samej szerokości geograficznej. Tak więc przy przeciętnej temperaturze rocznej $7,2^{\circ}\text{C}$ (Poznań $8,5^{\circ}\text{C}$; Wrocław $8,7^{\circ}\text{C}$), średnia temperatura stycznia w Göteborgu wynosi $-0,8^{\circ}\text{C}$ (Kórnik $0,7^{\circ}\text{C}$; Wrocław $1,1^{\circ}\text{C}$), a temperatura lipca $16,8^{\circ}\text{C}$ (Kórnik $18,1^{\circ}\text{C}$; Wrocław $18,8^{\circ}\text{C}$). Również korzystnie kształtują się opady, które w Göteborgu dochodzą do 738 mm rocznie (Kórnik 480 mm; Wrocław 592 mm), co dla różaneczników, potrzebujących dużej ilości wody jest nader ważne. Aby złagodzić wysuszające działanie wiatrów kolekcja jest na ogół umieszczona wśród wysokich drzew. Do zabiegów pielęgnacyjnych, dążących do zmniejszenia ubytku wody, można zaliczyć opryskiwanie wodą poszczególnych krzewów w kolekcji w przypadku długotrwałych susz, jak to miało miejsce w roku 1959, oraz pokrywanie gleby wokół różaneczników rosnących na bardziej odkrytych miejscach warstwą torfu dla utrzymania odpowiedniej wilgotności.

Kolekcja różaneczników znajduje się w alpinarium oraz na terenach poniżej alpinarium aż do domu administracji Ogrodu Botanicznego. Poza tym wysadzono wiele różaneczników w celach dekoracyjnych, jak na przykład naprzeciw głównego wejścia na rabatach; w grupach tarasowo położonych na wzgórzu nad sadzawką, przy ścieżce prowadzącej do domu administracji oraz w pobliżu domu dyrektora Ogrodu Botanicznego. Tereny, na których umieszczono kolekcję, mają glebę o odczynie pH 4,5–6, gliniastą z mniejszą lub większą domieszką piasku i próchnicy. Alpinarium leży na terenie dawnego kamieniołomu, gdzie nawieziono duże ilości gliny i ziemi ogrodowej. Całość z wyjątkiem alpinarium porośnięta jest drzewami i krzewami liściastymi.

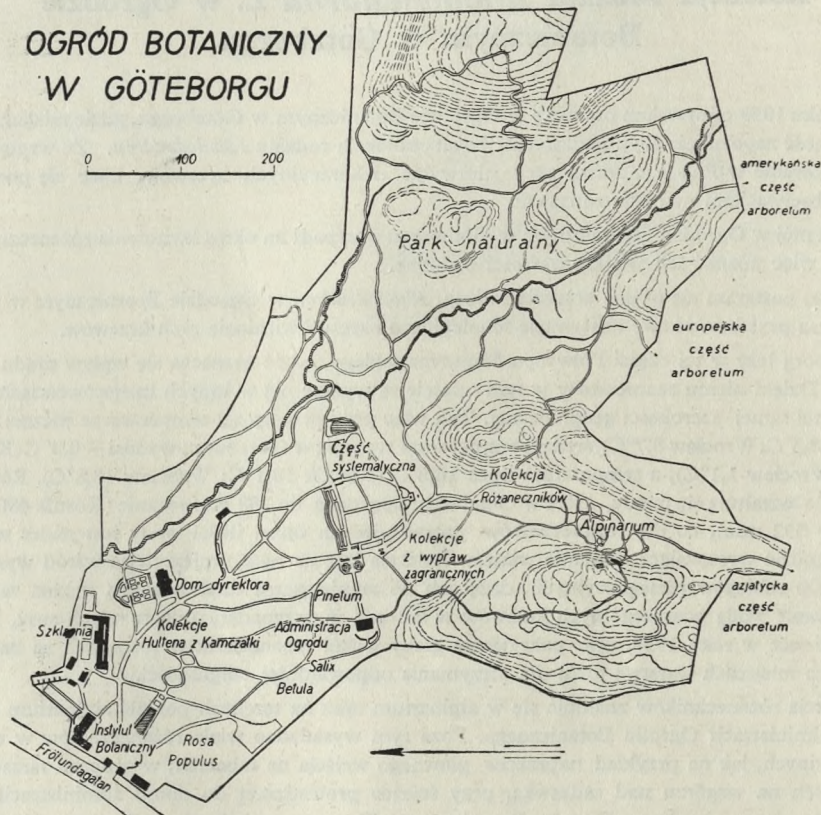
Wszystkie te czynniki, jak odpowiedni klimat, kwasowość gleby oraz ukształtowanie terenu, na którym jest umieszczony Ogród Botaniczny, wpływają na możliwość uprawy różaneczników.

W ciągu całego okresu wegetacji, a specjalnie w porze kwitnienia różaneczników Ogród Botaniczny jest nader licznie odwiedzany przez mieszkańców Göteborga. W Szwecji zresztą widziałam w każdym niemal ogródku wiele krzewów i roślin ozdobnych, lecz chyba najbardziej popularne są właśnie różaneczniki.

W kolekcji rodzaju *Rhododendron* znajduje się około 300 gatunków, odmian i form, które są przedstawicielami 25 serii tego rodzaju. Cechują się one wielką różnorodnością kształtów i barw, kwiatów, liści, obfitością kwitnienia i wzrostem krzewów.

Pierwsze różaneczniki zakwitły w początkach kwietnia. Dnia 9 kwietnia spadł w Göteborgu dosyć duży śnieg. Leżał on tylko kilka dni, ale stworzył wspaniałą oprawę dla zakwitłych dzieł później *R. oreodoxa* Franch. i *R. rufum* Batal. Dwa duże krzewy *R. oreodoxa* obsypane różowymi kwiatami były pięknym akcentem na tle całkowicie zimowego krajobrazu. W kilka dni po tym zakwitły *R. praecox* Britt., *R. Fargesii* Franch. oraz wspaniałe *R. pachytrichum* Franch. o prawie białych czerwono punktowanych kwiatach. Około 20 IV zaczęły pokazywać się kwiaty na różanecznikach przywiezionych przez H. Smithsa z Chin. Najpiękniejszy z oznaczonych okazał się *R. Przewalskii* H. Sm., (typ nr 13977).

OGRÓD BOTANICZNY W GÖTEBORGU

Rys. 1. Plan sytuacyjny Ogrodu Botanicznego w Göteborgu

W pierwszych dniach maja zanotowałam kwitnienie bardzo efektownego *R. Amesiae* Rehd. et Wils., różowo i czerwono-fioletowo kwitnących azalii — *R. Schlippenbachii* Maxim., *R. obtusum* Planch. i *R. canadense* Forr. oraz pięknego *R. puralbum* Balf. f. et W.W.Sm. o czysto białych kwiatkach.

Jednym z pierwszych mieszkańców różaneczników, który zakwitł w Ogródku Botanicznym w Göteborgu był *R. „Cunningham's White”* (*R. caucasicum* × *R. ponticum album*). W tym samym czasie, to znaczy około 12 V, zakwitły niskie (około 40 cm wysokości) różaneczniki z serii *Lap-*

ponicum — *R. litangense* Balf.f. i *R. russatum* Balf.f. et Forr. oraz azalie — *R. Albertii* Maxim., *R. Vaseyi* Gray, *E. yedoense* Maxim., krzew o pięknych żółtych kwiatach — *R. Wardii* W.W.Sm., jak również różne odmiany i krzyżówki *R. Smirnowii* Trautv., będące prawdziwą ozdobą ogrodu. Wszystkie odcienie różowego; czerwonego i fioletowego koloru były reprezentowane wśród licznych krzyżówek różaneczników jak: *R. Caractacus*, *R. dr. V.H. Rutgers*, *R. Catharine van Tol*, *R. „Mrs. P. den Ouden“*, *R. „Kate Waterer“*, *R. „Director Hjelm“*, *R. „Ignatius Sargent“*, *R. „Everestianum“*, *R. Parsons grandiflora* i inne.

Wielką rozpiętością kolorów odznacza się kwitnący w połowie maja *R. japonicum* Suringar — od prawie białych kwiatów przez żółte aż do ciemnoczerwonych. Tworzą one w kolekcji jedną dużą grupę dającą wspaniałe efekty kolorystyczne. Podobnie *R. Kosterianum* Schneid., (*R. japonicum* × *R. molle*) cechuje bogactwo barw połączone z wytwornością kształtów kwiatów.

R. ferrugineum L., *R. hirsutum* L. oraz ich krzyżówka *R. intermedium* Tausch. i *R. myrtifolium* Lodd. (*R. hirsutum* × *R. minus*) kwitły w czerwcu 1959 roku bardzo obficie, tworząc w alpinarium ładne barwne plamy. Również drobne krzewinki o wyjątkowo dużych kwiatach *R. camtschaticum* Pall. i *R. saluense* Franch. zwracały uwagę swą dekoracyjnością.

Jedną z najbardziej efektownych była azalia „Gloria Mundi“ (*R. luteum* × *R. Mortieri*). Jej ognisto pomarańczowe kwiaty wspaniale odbijały od jasnej zieleni liści.

Bardzo dekoracyjny był rosnący samotnie na trawniku *R. longesquamatum* Schneid. o dużych, dzwonekowatych, bladoróżowych kwiatach z czerwonymi plamami. Również w pierwszych dniach czerwca kwitły nadzwyczaj obficie *R. arborescens* Torr., z daleka silnie i przyjemnie pachnący, oraz inne różowokwiatowe mieszańce azalii jak: *R. „Bouquet de Flore“*, *R. „Josephine Klinger“* i biało kwitnąca azalia *R. Tschonowski* Maxim.

Najpóźniej zakwitającym różanecznikiem był *R. „Honneur de Flandre“*. Bardzo piękne, różowo-blando-łososiowe kwiaty ukazywały się 24 czerwca.

Obserwacje fenologiczne zebrane przeze mnie w czasie praktyki dotyczą początku kwitnienia różaneczników i podane są w zestawieniu na końcu artykułu.

Poza wymienionymi wyżej różanecznikami miałam możliwość zaobserwowania w Ogrodzie Botanicznym wiele jeszcze gatunków i odmian. Ponieważ jednak dużo egzemplarzy nie kwitło w roku 1959, lub też nie prowadziłam w stosunku do nich obserwacji fenologicznych, przeto nie podaję ich w zestawieniu początku kwitnienia. Postaram się wobec tego wymienić jedynie najbardziej atrakcyjne. Z serii *Lapponicum* są to następujące; żółto kwitnący *R. flavidum* Franch., *R. tapetiforme* Balf.f. et Ward. o drobnych, fioletowo-różowych kwiatach oraz w różnych odcieniach purpury *R. dasypetalum* Balf.f. et Forr., *R. complexum* Balf.f. et W. W. Sm., *R. verruculosum* Rehd. et Wils. Z innych serii warto zwrócić uwagę na *R. Fortunei* Lindl. o pachnących kwiatach, *R. brevistylum* Franch., *R. campanulatum* D. Don o pięknych dzwonekowatych kwiatach oraz ładne azalie „Orange Beauty“ i „Chromatella“.

Należałoby zwrócić uwagę na różaneczniki ze względu na ich duże wartości dekoracyjne. Są one bowiem cenne nie tylko dla ich pięknych i różnobarwnych kwiatów ale również i ze względu na długi okres kwitnienia tego rodzaju. W końcu należy nadmienić, że niektóre krzewy różaneczników jako zimozielone są cennym elementem w zimowym krajobrazie ogrodu. Dzięki temu przy umiejętnym doborze gatunków można uzyskać w ciągu całego roku piękne efekty dekoracyjne.

OBSERWACJE FENOLOGICZNE POCZĄTKU KWITNIENIA U RODZAJU RHODODENDRON

1.	<i>R. adenophorum</i> Balf. f. et W.W.Sm.	27 V	5.	<i>R. arborescens</i> Torr.	6 VI
2.	<i>Albrechtii</i> Maxim.	13 V	6.	<i>arborescens</i> Sm.	26 IV
3.	„Amerika“	24 V	7.	<i>arbutifolium</i> Rehd.	6 VI
4.	<i>Amesiae</i> Rehd. et Wils.	2 V	8.	<i>Augustinii</i> • <i>R. impeditum</i>	
				„Blue Titt“	12 V

9. <i>R. baeticum</i> Boiss. et Reut.	31 V	57. <i>R. „Ignatius Sargent“</i>	25 V
10. „Bouquet de Flore“	6 VI	58. <i>impeditum Moerheimii</i>	
11. „Boule de Neige“	30 V	Balf.f. et W.W.Sm.	17 V
12. „Boursault“	29 V	59. <i>insigne</i> Hemsl. et Wils.	30 V
13. <i>brachycarpum</i> D. Don	5 VI	60. <i>intermedium</i> Tausch.	27 V
14. <i>camtschaticum</i> Pall.	29 V	61. „Irene Koster“	27 V
15. <i>calendulaceum</i> Torr.	10 VI	62. „Jeanette“	25 V
16. <i>campsis</i> × <i>R. williamsianum</i>	14 V	63. <i>japonicum</i> Suringar	17 V
17. <i>canadense</i> Torr.	2 V	64. „John Walter“	27 V
18. <i>cantabile</i> Balf. f.	9 V	65. „John Cairn“	21 V
19. „Caractacus“	21 V	66. „Josephine Klinger“	6 VI
20. <i>carolinianum</i> Rehd.	19 V	67. „Kate Waterer“	24 V
21. <i>catawbiense</i> Michx.	27 V	68. „Knap Hill Orange“	3 VI
22. „ „ <i>album</i>	24 V	69. <i>koleticum</i> Balf.f. et Forr.	16 V
23. „ „ <i>compactum</i>	13 V	70. <i>Kosterianum</i> Schn.	23 V
24. <i>catawbiense compactum</i> × <i>R. williamsianum</i>	13 V	71. <i>Kotschyi</i> Simonk.	12 V
25. „Catharine van Tol“	23 V	72. <i>laetevirens</i> Rehd.	15 V
26. <i>charthophyllum</i> Franch.	9 V	73. <i>ledoides</i> Balf.f. et W.W. Sm.	23 V
27. <i>clementinae</i> Forr.	12 V	74. <i>litangense</i> Balf. f.	11 V
28. <i>concinnum</i> Hemsl.“	18 V	75. <i>longesquamatum</i> Schneid.	2 VI
29. „Cunningham’s White“	11 V	76. <i>lutescens</i> Franch.	10 V
30. <i>dauricum</i> L.	9 IV	77. <i>lutescens carolinianum</i>	10 V
31. <i>degronianum</i> Carr.	28 IV	78. <i>luteum</i> Sweet	13 V
32. <i>desquamatum</i> Balf. et Forr.	9 V	79. <i>maximum</i> L.	8 VI
33. „Director Hjelm“	25 V	80. <i>maximum album</i> Pursh.	8 VI
34. „dr H.C. Dresselhuys“	19 V	81. <i>micranthum</i> Turcz.	7 VI
35. „dr V.H. Rutgers“	21 V	82. „Mrs. P. den Ouden“	23 V
36. <i>drumonium</i> Balf. f. et Ward.	15 V	83. „Mrs. R.S. Holford okolo	28 V
37. „Edward S. Rand“	26 V	84. <i>myrtifolium</i> Lodd.	29 V
38. <i>erubescens</i> Hutch.	11 V	85. <i>myrtilloides</i> Balf.f. et Ward	21 V
39. „Essex Scarlet“ × <i>R.</i> <i>reparis</i>	29 V	86. <i>nudiflorum</i> Torr.	2 VI
40. „Everestianum“	29 V	87. <i>obtusum</i> Planchon	2 V
41. <i>Fargesii</i> Franch.	18 IV	88. „ f. <i>japonicum</i> Wils.	21 V
42. <i>Fauriei</i> Franch.	4 VI	89. „ var. <i>Kaempferii</i> Wils.	11 V
43. „ var. <i>rufescens</i>	16 VI	90. <i>ochraceum</i> Rehd. et Wils.	24 V
44. „ × <i>R. sp.</i>	22 V	91. <i>oporinum</i> Balf.f. et Ward	12 VI
45. „F.D. Godman“	28 V	92. <i>oreodoxa</i> Franch.	10 IV
46. <i>ferrugineum</i> L.	29 V	93. <i>oreotrephe</i> W.W.Sm.	11 V
47. <i>Fraserii</i> W. Wats.	10 V	94. <i>pachytrichum</i> Franch.	20 IV
48. <i>gandavense</i> Rehd.	1 VI	95. <i>parvifolium</i> Adams.	17 V
49. „Gloria Mundi“	2 VI	96. „Parsons Gloriosa“	2 VI
50. <i>griersonianum</i>	21 V	97. „ <i>Grandiflora</i> “	27 V
51. <i>haematodes</i> Franch.	18 V	98. <i>ponticum</i> L.	28 V
52. <i>heliolapis</i> Franch.	10 VI	99. „ • <i>R. Smirnowii</i>	21 V
53. <i>hirsutum</i> L.	27 V	100. <i>praecox</i> Carr.	11 IV
54. „Honneur de Flanders“	24 VI	101. „Prometheus × <i>R. williamsia-</i> <i>num</i>	14 V
55. <i>hormophorum</i> Balf.f. et Forr.	9 V	102. <i>Przewalskii</i> H.Sm. nr 13979	22 IV
56. <i>hypolepidotum</i> Balf.f. et Forr.	1 VI	103. <i>puralbum</i> Balf.f. et W.W.Sm.	3 V

104. R. „Raphael de Smet“	29 V	116. R. <i>Smirnowii</i> Koster nr. 242	26 V
105. <i>Richardsonii</i>	1 VI	117. „Sofiero“	11 V
106. <i>rubiginosum</i> Franch.	3 V	118. <i>Souliei</i> Franch.	17 V
107. <i>rufum</i> Batal	10 IV	119. <i>timetum</i> Balf.f. et Forr.	12 V
108. <i>russatum</i> Balf.f. et Forr.	16 V	120. <i>Tottenhami</i>	19 V
109. <i>Sanderi</i> Wils.	30 V	121. <i>Tschonowskii</i> Maxim	8 VI
110. <i>Schlippenbachii</i> Maxim.	2 V	122. „Van der Brocke“ około	24 V
111. <i>scintillans</i> Balf.f. et W.W.Sm.	14 V	123. <i>Vaseyi</i> Gray	14 V
112. <i>searsiae</i> Rehd. et Wils.	5 V	124. <i>vernicosum</i> Franch.	9 V
113. <i>serotinum</i> Hutch.	6 V	125. <i>Wardii</i> W.W.Sm.	15 V
114. <i>Smirnowii</i> Trautv.	19 V	126. <i>Wiltonii</i> Hemsl. et Wils.	17 V
115. „ Koster nr 240	29 V	127. <i>yedoense</i> Maxim.	14 V

Fot. K. Jakusz

Davidia involucrata Bail. – kwiaty